Paskutinieji plotai teikė vilties, todėl pradėti tirti nauji plotai į ŠR, 15-20 metrų atstumu nuo plotų III-IV. Nuspręsta kilti aukščiau į kalvą. Išmatuoti trys 2x4 metrų dydžio plotai VIII-XI. Paaiškėjo, kad čia užpustyto smėlio sluoksnis siekė iki 120 cm, o po juo pasirodė įžemis. Tas pat buvo ir plotuose XII-XIV. Įžemis pastebėtas 100 cm gylyje.

Baigus Žadgailių vietovės tyrinėjimus paaiškėjo, kad aptiktą 30-50 cm storio kultūrinį sluoksnį galima datuoti XVII-XVIII amžiais. Netoli tirtos vietos stovėjusi dvarvietė, o šalia jos buvusios sodybos, ūkiniai pastatai arba keramikos dirbtuvės. 1989 metais rastas ietigalis bei 1993 metais lipdytos keramikos šukės liudija, kad šioje vietoje galėjo būti neįtvirtinta senovės gyvenvietė arba kapinynas. Neatsitiktinis ir titnaginis gremžtukas. Titnaginių darbo įrankių aptikta ir Dauglaukio kapinyne bei alkavietėje kartu su I-III a. radiniais. Intensyvi vėlesnių amžių ūkinė veikla galėjo suardyti vertingą, daugiasluoksnį archeologijos paminklą. Tikriausiai dar vienas mūsų istoriją menantis paminklas dingo beveik be pėdsakų.

Raimundas Akavickas

Neaiškių archeologinių objektų žvalgymas Utenos raj. 1992 ir 1993 metais

1992 ir 1993 metais LKPI Archeologijos paminklų skyriaus darbuotojai tyrinėjo keletą neaiškių archeologijos objektų Utenos raj. Daugelyje tyrinėtų vietų archeologinės medžiagos nerasta, tačiau atskiruose objektuose aptikta senojo apgyvendinimo bei ūkinės veiklos pėdsakų. Archeologijos objektai lankyti re-

miantis Utenos apygardos vyr. valst. inspektoriaus R. Mikulėno pateiktais duomenimis. Žvalgymų išvada - į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą įtrauktas vienas archeologijos ir du sakraliniai-mitologiniai kultūros paveldo objektai. Be to, aplankyti du spėjami archeologijos objektai, patikslinta Daugilių kaimo senovinių gynybinių įtvirtinimų paskirtis ir chronologija (Ip-15OO/A; Sudeikių apyl.).

Naujai rasti šie paminklai: Pakalnių alkakalnis, vadinamas Laumės kvartukėliu, Utenos raj., Leliūnų apyl.

Jis yra kaimo ŠV pakraštyje, 15O m į PR nuo Pakalnių piliakalnio (AR-1316), 2OO m į ŠR nuo kelio Leliūnai-Pakalniai. Tai apvali 2,5 m aukščio ir apie 19-2O m skersmens kalvelė gana stačiais šlaitais, kurią iš visų pusių supa dirbami laukai (nusausintos pievos). Pirmą kartą šis archeologijos objektas paminėtas 1935 m. Valstybės Archeologijos Komisijos medžiagoje, kur rašoma: Pakalnių kaime, ariamos žemės plote yra apvalus kalnas, vadinamas "Laumės žiursteliu" (kvartukėliu - aut.) (VAK. B. 63. P. 26O). 1992 m. žvalgant šį daugiau sakralinį-mitologinį nei archeologinį objektą, kultūrinio sluoksnio neaptikta. Kalvelės šlaitai buvo apdėti iš laukų suneštais akmenimis, užversti šiukšlėmis, o intensyvūs žemės ūkio darbai aplink ją grėsė šio įdomaus objekto laipsnišku sunaikinimu. Todėl Inspekcijos 1993 O4 19 nutarimu Nr. O1-8-279 Pakalnių alkakalnis - Laumės kvartukėlis - įtrauktas į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą. Nustatyta paminklinė teritorija ir apsaugos zona.

Tauragnų pilkapis, Utenos raj., Tauragnų apyl.

Tauragnų pilkapis, vietinių gyventojų vadinamas Prancūzkapiu, yra Tauragnų miestelyje, apie 9O m į Š nuo Stučių gatvės

tęsinio, važiuojant nuo Tauragnų miestelio centro į Daunorius, apie 32O m į V nuo Stučių gatvės tęsinio ir vieškelio į Daunorius susikirtimo. Pilkapis yra apie 3O m į V nuo 11O kw elektros linijos stulpo.

Pilkapis yra 2O m skersmens ir apie 1,3 m aukščio, beveik tikslaus apskritimo formos. Jo PV sampilo dalyje iškastos dvi negilios apie 2 m skersmens duobės (tai greičiausiai vietinių lobių ieškotojų darbas). Šis objektas Inspekcijos 1993 1O 23 nutarimu Nr. O1-8-193 taip pat įtrauktas į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą. Nustatyta teritorija ir apsauginė zona.

Vaidulių miško akmenų krūsnys, Utenos raj., Saldutiškio apyl. Kemešio kaimas

Vaidulių miško akmenų krūsnys yra 1,2 km į Š nuo Kemešio ežero ŠR kranto, 1OO m į R nuo kelio Tauragnai-Lamėstas, 6-7 km nuo Tauragnų miestelio, už Gaidelių kaimo, Vaidulių miško centrinėje dalyje.

Akmenų krūsnys buvo aptiktos 1991 m. iškirtus V miško dalį, kai buvo atidengta nedidelė kalva, kurioje ir išryškėjo šios krūsnys. Tais pačiais metais šį objektą lankė LII archeologas G. Zabiela ir suskaičiavo apie dvidešimt tokių krūsnių, nutolusių viena nuo kitos per keliolika metrų. Jos buvo beveik apvalios, iki 3-5 m skersmens, O,6-O,8 m aukščio, krautos iš iki 4O cm skersmens akmenų. 1992 m. šis objektas buvo dar kartą aplankytas Inspekcijos archeologijos skyriaus darbuotojų. Atvykus į vietą nustatyta, kad minėtos akmenų krūsnys yra ne šiaip išsimėčiusios, bet išdėstytos gana taisyklingu apie 5O m skersmens ratu, kurio centre sukrauta apie 3O m skersmens ir 2 m aukščio akmenų krūva. Visas

šis "kompleksas", kurį sudaro 11 akmenų krūsnių bei didžioji akmenų krūva, įrengtas kalvos viršūnėje, kurią iš Š, R ir P pusės anksčiau supo pelkė. Toliau į R neiškirstame miške buvo aptikta dar keliasdešimt atskirų akmenų krūsnių, o apie 3OO į ŠR nuo pirmojo "komplekso" aptiktas dar vienas analogiškas "kompleksas", kurį sudarė kiek mažesnė 6 m skersmens ir 1,5 m aukščio akmenų krūva, apsupta 2,5-3,5 m skersmens akmenų krūsnių. Akmenų krūsnys nutolusios viena nuo kitos per 11-12 m, krautos iš 1Ox2O, 15x25, 2Ox35 cm ir panašaus dydžio akmenų. Be to, tarp šių dviejų "kompleksų" dar aptikta apie 3O-5O m ilgio ir O,5 m aukščio akmenų sienelė, sudaranti statų kampą gale. Akmenų sienelė krauta keturiomis eilėmis iš vidutinio dydžio akmenų. Aptiktos krūsnys labai apsamanojusios, o ant kai kurių auga didžiulės storos eglės; tai leidžia teigti, kad jos sukrautos dar iki apaugant mišku, vadinasi - ne ankstyvesnės, kaip 15O-2OO metų.

Saugodama Vaidulių miško akmenų krūsnis nuo sunaikinimo Inspekcija 1992 1O 23 nutarimu Nr. O1-8-193 įtraukė jas į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą. Nustatyta teritorija ir apsauginės zonos. 1993 m. buvo atlikti šių krūsnių žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai. Perkraunant ištirta viena 3,5 m skersmens ir O,7 m aukščio krūsnis bei po ja atidengta 6 kv. m dydžio perkasa. Archeologinių radinių ir kultūrinio sluoksnio neaptikta. Atlikus tyrimus ir surinkus papildomus istorinius duomenis galima teigti, kad tai ne archeologijos paminklas, tačiau minėtas krūsnis verta saugoti kaip sakralinį-mitologinį kultūros paveldo objektą.

Nečioniškio spėjama senovės kulto vieta Utenos raj., Utenos apyl.

Kalvelė yra apie 800 m į V nuo Politiškių ežero V kranto, apie 2 km į P nuo plento Utena-Tauragnai, 1,4 km į R nuo kelio Puodžiai-Jauniškiai, apie 300 m į P nuo Uršulės Musteikienės sodybos. Tai lygi, pailgos formos nuolaidžiais šlaitais, 2,5 m aukščio ir apie 40x60 m dydžio kalvelė, kurią beveik iš visų pusių supa pelkės. Š kalvelės pusę riboja griovys, kuris tęsiasi nuo 7 m skersmens kūdros į V iki pelkės. Griovio ilgis - 25 m. Kalvelė apaugusi 150-200 m senumo ąžuolais ir kitais medžiais. 1993 m. buvo atlikti šio daugiau sakralinio-mitologinio nei archeologinio objekto žvalgomieji tyrinėjimai, kurių metu iškasti trys 1,5x1,5x0,5 m dydžio šurfai. Archeologinių radinių ir kultūrinio sluoksnio neaptikta. Kadangi kalvelės aikštėje kultūrinis sluoksnis nesusiformavo, galima daryti išvadą, kad ši vieta nebuvo apgyvendinta. Nepastebėta ir senovės kulto vietoms būdingų požymių. Tikriausiai bus teisi vietos gyventoja 83 m. amžiaus Uršulė Musteikienė, pasakojusi, kad ši vieta "... dar nuo Napoleono karų laikų (1812 m.), o ir I-ojo pasaulinio karo metu (1914 m.) buvo pritaikyta slėpti gyvuliams ir kitokiam turtui".

Šeimaties k. spėjamas piliakalnis, vad. Palšių kalnu, Utenos raj., Tauragnų apyl.

Šeimaties k. spėjamas piliakalnis, vietinių gyventojų vadinamas Palšių kalnu, yra 1 km į ŠR nuo kelio Tauragnai-Daunoriai, apie 200 m į P nuo Šeimaties kaimo gyventojos M. Ragauskaitės sodybos, 100 m į P nuo 110 kw elektros perdavimo linijos. Tai didelė, pailgos formos, apie 350 m ilgio ir apie 20 m aukščio

stačiais šlaitais kalva, apaugusi spygliuočiais medžiais. 1993 m., žvalgant šį spėjamą piliakalnį, buvo iškasti trys 1x1xO,5 m dydžio šurfai. Kultūrinis sluoksnis neaptiktas. Tikriausiai tai natūrali kalva, nes žvalgymo metu nepastebėta piliakalniams būdingų išorinių požymių. Be to, 1992-1993 m. žvalgyti Daugilio kaimo senoviniai gynybiniai įtvirtinimai, vadinami Pylimu (Ip-15OO/A).

Daugilio kaime, Utenos raj., Sudeikių apyl., apie 35O m į PR nuo Alksno ežero R kranto, 1OO m į R nuo Daugilio miško V pakraščio, aukštumos, įsiterpusios į pelkę, gale yra įrengtas pylimas. Nuo seno ši vieta žmonių vadinama "Vilkduobe". Ten iškasta apie 4Ox2O m dydžio keturkampė, į dugną siaurėjanti duobė. Jos gylis - apie 6 m, dugnas plokščias, apie 1Ox6 m dydžio, beveik visą laiką pilnas vandens. Visais duobės pakraščiais supiltas molinis apie 5 m pločio ir iki 3 m aukščio iš išorės pylimas. Išorinėje pusėje jis leidžiasi į pelkę, o vidinėje susilieja su duobės sienomis. P pusėje pylimas tik 1 m aukščio, nuolaidžiausias. Duobė ir pylimas apaugęs medžiais, padengtas miškožemiu. Iki šiol tai buvo vienas neaiškiausių archeologijos objektų rajone. Daugilio kaimo pylimas žinomas jau nuo XIX a. I pusės (Narbutas T. 1856. P. 22O-221). 1987 m., pasinaudojus MMT archeologinių žvalgymų duomenimis, Daugilio pylimas Lietuvos kultūros ministerijos sprendimu buvo įrašytas į naujai išaiškinamų archeologijos objektų, o 1992 m. LKP MC nutarimu - į naujai išaiškinamų istorijos ir kultūros paminklų sąrašą kaip senovės gynybiniai įtvirtinimai, vadinami Pylimu (IP-15OO/A).

1992 ir 1993 m. Inspekcijos archeologai šį objektą žvalgė norėdami nustatyti tikrąją Pylimo paskirtį ir patikslinti chronologiją. Atidengtos trys 38 kv. m perkasos, bei iškasti trys 6 kv. m šurfai. Aptikti neaiškios paskirties pastato pamatai stačiakampio formos, 2,8x3,2 m dydžio, orientuoti ŠV-PR ir ŠR-PV kryptimis.

Surinkta archeologinė medžiaga - penkios žiestų lygiu paviršiumi puodų šoninės šukės, du pakraštėliai, geležinis kriauninis peiliukas bei nemažas kiekis susilydžiusių plytų leidžia datuoti šį objektą XVI-XVII a. Apibendrinant tyrimų duomenis galima konstatuoti, kad tai vis dėlto ne senovės gynybiniai įtvirtinimai, o tikriausiai senovės gamybos vieta.

Jonas Balčiūnas, Bronius Dakanis, Arūnas Strazdas

Archeologijos paminklų žvalgymas 1992 ir 1993 metais

LKP MC 1992 ir 1993 metais toliau žvalgė įvairius archeologijos paminklus ir radimvietes. Straipsnyje aprašomi 1992 ir 1993 metais išaiškinti nauji archeologijos paminklai ir minimi dirbiniai rasti jau žinomuose paminkluose.

1992 m. žvalgyti archeologijos paminklai

Ignalinos raj., Laumakės (Dietkaučiznos) kaime rastas akmuo su iškaltu dubeniu, kryžiumi ir apskritimu. Jis yra 850 m į PV nuo Lukošiškės ežero, 150 m ta pačia kryptimi nuo Dietkaučiznos kaimo, 50 m į V nuo bevardžio upelio, eglynėlio V pakraštyje. Akmuo rausvo stambiagrūdžio granito, netaisyklingo apskritmo formos, 155x140 cm dydžio ir 65 cm aukščio. Viršuje iškaltas 107 cm skersmens apskritimas, o jo viduryje - 17 cm skersmens ir 15 cm gylio dubuo bei kryžius platėjančiais galais ir 8,5 cm ilgio kryžmomis. Akmuo atvilktas iš greta esančių dirbamų laukų. Aplink yra ir daugiau akmenų, tik smulkesnių. Šį akmenį nurodė T. Šidiškis.